

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

12

Förslag till statsbudget för 2002

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	7
2	Lagförslag.....	9
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:142) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	9
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:141) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	11
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	12
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:497) om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799)	13
2.5	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799)	15
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag	17
3	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	19
3.1	Omfattning	19
3.2	Utgiftsutveckling.....	19
4	Politikområde Ekonomisk familjepolitik	21
4.1	Omfattning.....	21
4.2	Utgiftsutveckling.....	21
4.3	Mål.....	22
4.4	Politikens inriktning	22
4.5	Insatser	22
4.5.1	Insatser inom politikområdet	22
4.5.2	Insatser utanför politikområdet	24
4.6	Resultatbedömning	24
4.6.1	Resultat	24
4.6.2	Analys och slutsatser.....	28
4.7	Förslag till regeländringar	28
4.8	Budgetförslag.....	29
4.8.1	21:1 Allmänna barnbidrag.....	29
4.8.2	21:2 Föräldraförsäkring.....	30
4.8.3	21:3 Underhållsstöd	32
4.8.4	21:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	33
4.8.5	21:5 Barnpensioner.....	33

4.8.6	21:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	34
4.8.7	21:7 Pensionsrätt för barnår	35

Tabellförteckning

Anslagsbelopp.....	7
3.1 Utgiftsutvecklingen inom utgiftsområdet	19
3.2 Härledning av ramnivå 2002–2004.....	20
4.1 Utgiftsutvecklingen inom Politikområdet	21
4.2 Anslagsutveckling 21:1 Allmänna barnbidrag.....	29
4.3 Härledning av nivån 2002–2004.....	30
4.4 Anslagsutveckling 21:2 Föräldraförsäkringen	30
4.5 Anslagetts komponenter	30
4.6 Härledning av nivån 2002–2004.....	31
4.7 Anslagsutveckling 21:3 Underhållsstöd.....	32
4.8 Härledning av nivån 2002–2004.....	33
4.9 Anslagsutveckling 21:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner ...	33
4.10 Anslagsutveckling 21:5 Barnpensioner.....	33
4.11 Härledning av nivån 2002–2004.....	34
4.12 Anslagsutveckling 21:6 Vårdbidrag till funktionshindrade.....	34
4.13 Härledning av nivån 2002–2004.....	35
4.14 Anslagsutveckling 21:7 Pensionsrätt för barnår	35
4.15 Härledning av nivån 2002–2004.....	36

Diagramförteckning

4.1	Barnfamiljernas medelinkomst i förhållande till samtliga hushåll.....	25
4.2	De familjeekonomiska stödens andel (%) av den justerade disponibla inkomsten.	25
4.3	De familjeekonomiska stödens andel (%) av den disponibla inkomsten för familjer med barn.....	26
4.4	Marginaleffekt från skattesystem och bostadsbidrag för ett ensamhushåll med 1 barn och en antagen hyra på 4300 kronor/månad, 2002	26
4.5	Antal födda barn och fruktsamhet åren 1901–2000.....	27

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2001:142) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring (avsnitt 2.1),
2. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2001:141) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring (avsnitt 2.2),
3. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring (avsnitt 2.3),
4. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2001:497) om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799) (avsnitt 2.4),
5. antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799) (avsnitt 2.5),
6. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag (avsnitt 2.6),
7. för budgetåret 2002 anvisar anslagen under utgiftsområde 12 *Ekonomisk trygghet för familjer och barn* enligt följande uppställning:

Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	Anslagstyp	
21:1 Allmänna barnbidrag	ramanslag	20 994 000
21:2 Föräldraförsäkring	ramanslag	19 617 000
21:3 Underhållsstöd	ramanslag	2 441 000
21:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	ramanslag	40 000
21:5 Barnpensioner	ramanslag	972 000
21:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	ramanslag	2 108 000
21:7 Pensionsrätt för barnår	ramanslag	3 669 000
Summa		49 841 000

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:142) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs ifråga om lagen (2001:142) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring¹

dels att 4 kap. 6 § i stället för dess lydelse enligt lagen (2001:142) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse,

dels att övergångsbestämmelsen till lagen (2001:142) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap. 6 §²

Hel föräldrapenning utgör lägst 60 kr om dagen (*garantinivå*).

Föräldrapenning för de första 180 dagarna utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, om föräldrarnas under minst 240 dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten *härfor* har varit försäkrad för en sjukpenning över *garantinivån* och skulle ha varit det om försäkringskassan känt till samtliga förhållanden.

Hel föräldrapenning utgör lägst 60 kr om dagen (*lägstnivå*).

Föräldrapenning för de första 180 dagarna utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, om föräldern under minst 240 dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten *för födelsen* har varit försäkrad för en sjukpenning över *ett belopp om 120 kr (grundnivå)* och skulle ha varit det om försäkringskassan känt till samtliga förhållan-

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1999:1361.

Utöver vad som anges i andra stycket utges föräldrapenning för 210 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt *garantinivån*.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning enligt 3 § andra stycket för 90 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt *garantinivån*. För varje barn utöver det andra utges dock föräldrapenning för samtliga dagar enligt 3 § andra stycket med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket.

När föräldrapenning enligt andra–fjärde styckena skall utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, skall beräkningen ske enligt 3 kap. med undantag av 5 § fjärde–sjunde styckena samt 10 a och 10 b §§.

Utän hinder av vad som föreskrivs i andra–fjärde styckena skall, om föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst har sänkts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5, föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder, om föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barn. Är kvinnan gravid på nytt innan barnet uppnått eller skulle ha uppnått ett år och nio månaders ålder, skall föräldrapenningen även fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt. Detsamma gäller vid adoption av barn som sker inom två år och sex månader efter det att det föregående barnet fötts eller adopterats.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002. *I fråga om barn som är födda, eller i fråga om adopterade barn, adopterade före ikraftträdandet tillämpas lagen i sin äldre lydelse.*

den. *I annat fall utges föräldrapenning med belopp enligt grundnivån.*

Utöver vad som anges i andra stycket utges föräldrapenning för

– 210 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, *dock lägst med belopp enligt grundnivån, och för*

– 90 dagar med belopp enligt *lägstnivån*.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning enligt 3 § andra stycket för

– 90 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, *dock lägst med belopp enligt grundnivån, och för*

–90 dagar med belopp enligt *lägstnivån*. *För varje barn utöver det andra utges föräldrapenning med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, dock lägst med belopp enligt grundnivån.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002. *Beträffande bestämmelserna om antalet ersatta dagar tillämpas lagen i sin äldre lydelse i fråga om barn som är födda, eller i fråga om adopterade barn, adopterade före ikraftträdandet.*

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:141) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 8 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ i stället för dess lydelse enligt lagen (2001:141) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap. 8 §²

Föräldrapenning får utges med belopp som motsvarar hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels *garantinivå* när föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.

Föräldrapenning får utges med belopp som motsvarar hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels *grundnivå eller lägstnivå* när föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.

¹ Lagen omtryckt 1982:20.

² Senaste lydelse 1996:1544.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 9a § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

9a §²

Om en förälder har uppburit en förmån enligt utländsk lagstiftning som motsvarar föräldrapenning med anledning av ett barns födelse, skall den tid då den utländska förmånen har utgetts räknas av från det högsta antal dagar under vilka föräldrapenning kan utges enligt 3 § första och andra styckena.

Avräkningen skall i första hand göras från de dagar som föräldern själv har rätt till enligt 3 § tredje stycket och, beträffande dessa dagar, från de dagar som avses i 6 § andra stycket. För återstående dagar som skall avräknas gäller följande.

1. Om den utländska förmånen grundas på inkomst av anställning eller av annat förvärvsarbete skall avräkningen i första hand göras från de dagar för vilka föräldrapenning kan utges med belopp som motsvarar föräldrarnas sjukpenning.

2. Om den utländska förmånen utges med ett belopp som för alla förmånstagare är enhetligt och oberoende av inkomst av anställning eller av annat förvärvsarbete, skall avräkningen i första hand göras från de dagar för vilka föräldern har rätt till sådan föräldrapenning som endast kan utges enligt *garantinivån*.

2. Om den utländska förmånen utges med ett belopp som för alla förmånstagare är enhetligt och oberoende av inkomst av anställning eller av annat förvärvsarbete, skall avräkningen i första hand göras från de dagar för vilka föräldern har rätt till sådan föräldrapenning som endast kan utges enligt *lägstnivån*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1995:515.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:497) om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799)

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2001:497) om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799)

dels att 3 kap. 1, 4 och 8 §§ i stället för dess lydelse enligt lagen (2001:497) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse,

dels att ikraftträdandebestämmelsen till lagen (2001:497) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

1 §

Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för följande förmåner som anges i lagen (1962:381) om allmän försäkring:

1. ersättning för sjukvård m.m. enligt 2 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna,	2. föräldrapenning på <i>grundnivå och lägstanivå</i> ,
3. <i>sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning, samt</i>	3. <i>folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension beräknad i förhållande till det antal år som har tillgodoräknats som bosättningsstid i Sverige, samt</i>
4. rehabilitering och särskilt bidrag enligt 22 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna.	

4 §

Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring:

1. sjukpenning och havandeskapspenning,	2. föräldrapenning över <i>grundnivå</i> och tillfällig föräldrapenning,
3. <i>inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning, samt</i>	3. <i>tilläggs-pension i form av förtidspension och efterlevandepension,</i>
4. <i>rehabilitering och rehabiliteringsersättning enligt 22 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna.</i>	4. <i>folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension beräknad i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensions-poäng för tilläggs-pension, samt</i>
	5. <i>rehabilitering och rehabiliteringsersättning enligt 22 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna.</i>

8 §

Försäkringen för pensioner eller skadeersättningar som avses i 5 § 1, 3 och 4 skall gälla när rätten till en förmån enligt de lagar som anges där kan härledas från ett arbete i Sverige. Detsamma gäller försäkringen för

Försäkringen för pensioner eller skadeersättningar som avses i 4 § 3 och 4 samt 5 § 1 och 3 skall gälla när rätten till en förmån enligt de lagar som anges där kan härledas från ett arbete i Sverige. Detsamma gäller

föräldrapenning över *garantinivå* försäkringen för föräldrapenning enligt 4 § 2. över *grundnivå* enligt 4 § 2.

Försäkringen för pensioner enligt första stycket skall också gälla i det fall rätten till förmånen kan härledas från sådan ersättning som anges i 12 och 13 §§.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2003.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

2.5 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 1, 4 och 8 §§ socialförsäkringslagen (1999:799) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

1 §¹

Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för följande förmåner som anges i lagen (1962:381) om allmän försäkring:

1. ersättning för sjukvård m.m. enligt 2 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna, 2. föräldrapenning på grundnivå och lägstanivå, 3. <i>folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension beräknad i förhållande till det antal år som har tillgodoräknats som bosättnings-
ningstid i Sverige, samt</i> 4. rehabilitering och särskilt bidrag enligt 22 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna.	3. <i>sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning, samt</i>

4 §²

Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring:

1. sjukpenning och havandeskapspenning, 2. föräldrapenning över grundnivå och tillfällig föräldrapenning, 3. <i>tilläggs-
tidspension och efterlevandepension,</i> 4. <i>folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension beräknad i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensions-
poäng för tilläggs-
pension, samt</i> 5. rehabilitering och rehabiliteringsersättning enligt 22 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna.	3. <i>inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning, samt</i> 4. rehabilitering och rehabiliteringsersättning enligt 22 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna.

8 §³

Försäkringen för pensioner eller skadeersättningar som avses i 4 § 3 och 4 samt 5 § 1 och 3 skall gälla när rätten till en förmån enligt de lagar som anges där kan härledas från ett arbete i Sverige. Detsamma gäller

Försäkringen för pensioner eller skadeersättningar som avses i 5 § 1, 3 och 4 skall gälla när rätten till en förmån enligt de lagar som anges där kan härledas från ett arbete i Sverige. Detsamma gäller försäkringen för

¹ Senaste lydelse se lagförslag 2.4

² Senaste lydelse se lagförslag 2.4

³ Senaste lydelse se lagförslag 2.4

försäkringen för föräldrapenning föräldrapenning över grundnivå en-
över grundnivå enligt 4 § 2. ligt 4 § 2.

Försäkringen för pensioner enligt första stycket skall också gälla i det fall
rätten till förmånen kan härledas från sådan ersättning som anges i 12 och
13 §§.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2003.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag

Härigenom föreskrivs att 13 § lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §¹

Handikappersättning och vårdbidrag utges från och med den månad då rätt till förmånen har inträtt.

Vårdbidrag får inte utges för längre tid tillbaka än tre månader och handikappersättning för två år före ansökningsmånaden.

Handikappersättning och vårdbidrag utges från och med den månad då rätt till förmånen har inträtt.

Vårdbidrag får inte utges för längre tid tillbaka än den månad då ansökan om vårdbidrag gjordes. Handikappersättning får inte utges för längre tid tillbaka än två år före ansökningsmånaden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ansökningar om vårdbidrag som gjorts före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1998:703.

3 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

3.1 Omfattning

Inom utgiftsområdet finns politikområdet Ekonomisk familjepolitik. Det omfattar allmänna barnbidrag inklusive flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag, föräldraförsäkring inklusive havandeskapspenning, underhållsstöd, bidrag till internationella adoptioner, barnpension i form av folkpension och allmän tilläggspension, vårdbidrag till funktionshindrade barn samt pensionsrätt för barnår.

3.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna inom utgiftsområdet för 2000 blev ca 200 miljoner kronor lägre i förhållande till anvisade medel. För 2001 beräknas utgifterna för området bli ca 450 miljoner kronor högre än anvisade medel. Det innebär en avvikelse med ca 1 procent. För 2002 beräknas utgifterna till 49 841 miljoner kronor, vilket är ca 1 600 miljoner kronor (3,4 %) högre än prognosen för 2001. Orsaken är främst högre utgifter för anslaget 21:2 *Föräldraförsäkring*.

Tabell 3.1 Utgiftsutvecklingen inom utgiftsområdet

Miljoner kronor

	Utfall 2000	Anslag 2001 ¹	Utgifts- prognos 2001	Förslag anslag 2002	Beräknat anslag 2003	Beräknat anslag 2004
Ekonomisk familjepolitik	44 596	47 747	48 201	49 841	52 289	53 816
Totalt för utgiftsområde 12	44 596	47 747	48 201	49 841	52 289	53 816

¹ Inklusive förslag till tilläggsbudget i samband med 2001 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för år 2002.

Tabell 3.2 Härledning av ramnivå 2002–2004*Miljoner kronor*

	2002	2003	2004
Ramnivå 2001	47 747	47 747	47 747
Förändring till följd av:			
Beslut	316	1 872	2 308
Makroekonomiska förut- sättningar ¹	1 260	1 942	2 880
Volym	518	728	881
Summa förändring	2 094	4 542	6 069
Ny ramnivå	49 841	52 289	53 816

¹ För underhållsstödet ingår även volymförändring. Förändringen beräknas dock som marginell.

4 Politikområde Ekonomisk familjepolitik

4.1 Omfattning

Politikområdet Ekonomisk familjepolitik omfattar utgiftsområde 12 samt anslaget 21:1 *Bostadsbidrag* inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande. År 2002 beräknas statens utgifter inom politikområdet uppgå till 53,8 miljarder kronor.

Statens övriga ekonomiska stöd till barnfamiljerna är studiebidragen, under utgiftsområde 15 Studiestöd samt maxtaxa i barnomsorgen under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Statens totala familjeekonomiska stöd beräknas uppgå till ca 61 miljarder kronor 2002.

4.2 Utgiftsutveckling

Perioden 2001 till 2004 beräknas utgifterna för politikområdet öka med 5,6 miljarder kronor. Beslutade och aviserade reformer svarar för ca 2,3 miljarder kronor av denna ökning. Utgifterna inom politikområdet uppgick till 49 000 miljoner kronor 2000. Det är ca 500 miljoner kronor lägre än anvisade medel. För samtliga anslag, förutom barnbidraget, var utfallet lägre än anvisade medel.

Tabell 4.1 Utgiftsutvecklingen inom Politikområdet

Tusental kronor

	Utfall 2000	Anslag 2001 ¹	Utgifts- prognos 2001	Förslag anslag 2002	Beräknat anslag 2003	Beräknat anslag 2004
21:1 Allmänna barnbidrag	18 932 000	20 914 000	21 109 000	20 994 000	20 890 000	20 760 000
21:2 Föräldraförsäkring	16 844 000	18 027 000	18 254 000	19 617 000	22 153 000	23 503 000
21:3 Underhållsstöd	2 632 000	2 404 000	2 515 000	2 441 000	2 448 000	2 448 000
21:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	21 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000
21:5 Barnpensioner	941 000	958 000	949 000	972 000	969 000	969 000
21:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	1 986 000	2 128 000	2 058 000	2 108 000	2 288 000	2 478 000
21:7 Pensionsrätt för barnår	3 240 000	3 276 000	3 276 000	3 669 000	3 501 000	3 618 000
Totalt Utgiftsområde 12	44 596 000	47 747 000	48 201 000	49 841 000	52 289 000	53 816 000
<i>Anslag inom utgiftsområde 18</i>						
21:1 Bostadsbidrag	4 373 000	4 260 000	4 178 000	3 998 000	3 866 000	3 772 000
Totalt för Politikområde Ekonomisk familjepolitik	48 969 000	52 007 000	52 379 000	53 839 000	56 155 000	57 588 000

¹ Inklusive förslag till tillägsbudget i samband med 2001 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för år 2002.

4.3 Mål

Målet för politikområdet är att skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan familjer med och utan barn skall minska.

Resultatindikatorer är:

- Barnfamiljernas medelinkomst i förhållande till hushåll utan barn
- De familjeekonomiska stödens andel av den justerade disponibla inkomsten.
- De familjeekonomiska stödens andel av den disponibla inkomsten för familjer med barn.
- Marginaleffekt från skattesystem och bostadsbidrag för ett ensamhushåll med 1 barn och en antagen hyra på 4000 kronor/månad.

4.4 Politikens inriktning

Målet för den ekonomiska familjepolitiken är att inom ramen för den generella välfärden stödja barnfamiljerna och därmed minska de ekonomiska skillnaderna mellan familjer med och utan barn. Det familjeekonomiska stödet bör utformas så att barnfamiljerna får ett ökat handlingsutrymme och bättre möjligheter att själva påverka sin ekonomiska situation. Stödet till de mest utsatta grupperna måste dock fortsättningsvis vara starkt. Det finns idag liksom tidigare ett behov av att förstärka de svagare familjernas ekonomi. Detta stöd måste samtidigt utformas på ett sådant sätt att det inte hindrar dessa hushåll från att på egen hand förbättra sin ekonomiska situation. Det finns därför skäl att överväga formerna för det familjeekonomiska stödet.

Regeringen överväger en strukturell omläggning av familjepolitiken i denna riktning. Ambitionen är att kombinera en politik för sysselsättning och tillväxt med en politik för rättvisa.

Inriktningen är att skapa förutsättningar för jämlika uppväxtvillkor för barn. Detta kan åstadkommas dels genom att stödja föräldrarna att klara de ekonomiska åtaganden som är viktiga för barnens välfärd under deras uppväxttid, dels genom att erbjuda möjligheter att kombinera föräldraskap med förvärvsarbete eller studier. Stöden är utformade så att de ger ekonomisk

trygghet vid stor försörjningsbörda. Resurser omfördelas över livscykel och mellan familjer med och utan barn.

Den generella välfärdspolitiken utjämnar ekonomiska resurser och levnadsförhållanden. Genom mer generella bidrag kommer systemens långsiktiga stabilitet och effektivitet att öka, vilket har stor betydelse för systemens långsiktiga trovärdighet. Det skapar trygghet och förutsättningar för ett ökat barnafödande.

4.5 Insatser

4.5.1 Insatser inom politikområdet

Barnbidrag

Den 1 januari 2001 höjdes barnbidraget med 1 200 kronor till 11 400 kronor per barn och år. Även flerbarnstilläggen förbättrades. Flerbarnstillägg lämnas med 3 048 kronor per år för det tredje barnet, 9 120 kronor per år för det fjärde barnet och 11 400 kronor per år för det femte och därefter följande barn. Kostnaden för reformen uppgår till ca 2,2 miljarder kronor.

Föräldraförsäkring

Regeringen har i proposition 2000/01:44 Föräldraförsäkring och föräldraledighet föreslagit förändringar av föräldrapenningen och den tillfälliga föräldrapenningen samt vissa förändringar av bestämmelserna om föräldraledighet. Riksdagen har beslutat enligt propositionen. Förslagen innebär att föräldrapenningen förlängs med 30 dagar med ersättning motsvarande föräldrarnas sjukpenning. Sammanlagt 60 dagar med ersättning motsvarande föräldrarnas sjukpenning reserveras för modern respektive fadern. Vidare införs en femte förmånsnivå motsvarande en åttondels förmån i föräldraförsäkringen. Motsvarande rätt till ledighet införs i föräldraledighetslagen. Utöver ovanstående har nya förmåner inom den tillfälliga föräldrapenningen införts. En ny förmån motsvarande faderns särskilda dagar i samband med barns födelse eller adoption infördes. Dessutom skall en annan försäkrad som vårdar barnet ges rätt till tillfällig föräldrapenning när en förälder inte kan vårda sitt barn på grund av egen sjukdom eller smitta och får

sjukpenning, sjuklön eller motsvarande ersättning eller smittbärappenning. Kontaktdagar införs inom den tillfälliga föräldrapenningen. Dessutom förbättras försäkringsskyddet vid spädbarnsdöd. Förlängningen av föräldrapenningen och ny förmånsnivå inom föräldraförsäkringen träder i kraft den 1 januari 2002. Övriga delar trädde i kraft den 1 juli 2001. Kostnaden för den nya pappa respektive mammamånaden uppgår till ca 1 miljard kronor 2003.

Regeringen aviserade i 2001 års ekonomiska vårproposition en höjning av garantinivån i föräldraförsäkringen. Höjningen avser de dagar som ersätts med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst. Höjningen innebär att grundnivån i föräldraförsäkringen höjs från 60 till 120 kronor per dag fr.o.m. den 1 januari 2002. Vidare avser regeringen att höja grundnivån till 150 kronor per dag 2003 och till 180 kronor per dag 2004. Reformkostnaden för samtliga höjningar uppgår till ca 400 miljoner kronor.

Underhållstöd

Regeringen föreslår i propositionen 2000/01:134 Underhåll till barn som fyllt 18 år en ändring av föräldrabalkens bestämmelser om underhållsskyldighet. Genom ändringen stärks det rättsliga skyddet för barn mellan 18 och 21 år. Går barnet i skolan efter fyllda 18 år ska föräldrarna alltid vara underhållsskyldiga under den tid som skolgången pågår. Ett studieavbrott ska alltså inte längre kunna leda till att föräldrarnas underhållsskyldighet upphör slutgiltigt. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2002.

Den 1 januari 2001 trädde nya regler om beräkning och fördelning av underhållsstöd vid växelvis boende i kraft. Reglerna tillämpades första gången i fråga om underhållsstöd som avser tid efter den 31 mars 2001. De nya reglerna ger, enligt regeringens uppfattning, ett mer rättvist resultat eftersom båda föräldrarna föreslås få möjlighet att få utfyllnadsbidrag och att bidraget beror på föräldrarnas egen ekonomiska situation och inte på den andra föräldrarnas ekonomiska förhållanden.

Barnpensioner

Under våren 2000 beslutade riksdagen om nya regler för efterlevandepension enligt proposition Efterlevandepensioner och efterlevandestöd till barn (prop. 1999/2000:91, bet. 1999/2000:SfU13, rskr. 1999/2000:235). De nya reglerna innebär för barnpensioner att ett efterlevandepensionsunderlag som anknyts till det reformerade ålderspensionssystemet skall användas vid beräkning av inkomstgrundande efterlevandepensioner som beviljas efter ikraftträdandet 2003. Barnpension i form av folkpension och allmän tilläggspension ersätts med inkomstgrundad barnpension och efterlevandestöd till barn. De barnpensioner som beviljas t.o.m. 2002 omfattas av övergångsregler som överensstämmer med de äldre reglerna.

Bostadsbidrag

Riksdagen har beslutat om ändringar i reglerna om bostadsbidrag (bet. 2000/01:BoU 12). Beslutet innebär att studiebidraget enligt den nya studiestödslagen (1999:1395) endast till 80 procent skall ingå i den bidragsgrundande inkomsten. Lagen är temporär och gäller under perioden 1 juli 2001 till 31 december 2001. Kostnaden till följd av lagändringen beräknas till ca 15,5 miljoner kronor för 2001.

Regeringen lämnade under våren 2001 ett uppdrag till Riksförsäkringsverket att se över bestämmelserna om att få sin rätt till eftergift prövad vid återbetalning av bostadsbidrag (Reglerna om eftergift för bostadsbidrag – förslag från RFV, RFV Anser 2001:2). Riksförsäkringsverket föreslår att man inför en skälighetsbedömning som innebär att en prövning görs om den återbetalningsskyldige inte borde ha insett att han/hon var anmälningsskyldig. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan under hösten 2001.

Internationella adoptioner

Riksdagen har beslutat enligt regeringens förslag att statens bidrag till kostnader för internationella adoptioner höjs från 24 000 till 40 000 kronor per adoption. Höjningen trädde i kraft den 1 januari 2001. Kostnaden beräknas till 16 miljoner kronor.

Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Riksdagen har beslutat enligt regeringens proposition om Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension (prop. 2000/01:96, bet. 2000/01:SfU15, rskr. 2000/01:257). Det innebär att den övre åldersgränsen för rätt till vårdbidrag höjs från 16 år till halvårsskiftet det år barnet fyller 19 år. Den höjda åldersgränsen träder i kraft den 1 januari 2003. Samhällsutvecklingen har inneburit att åldersgränsen 16 år för rätt till vårdbidrag blivit föråldrad. En höjning av den övre åldersgränsen anknyter bättre till det särskilda vårdansvar som åvilar föräldrarna.

Familjeutredningen

Familjeutredningen har den 28 februari 2001 lämnat sitt slutbetänkande (SOU 2001:24) Ur fattigdomsfällan. Utredningen har med utgångspunkt i en analys av de samlade effekterna för barnfamiljer av skatter, bidrag och avgifter lämnat förslag till inriktning av de ekonomiska familjestöden, barnbidrag, underhållsstöd och bostadsbidrag. Betänkandet har remissbehandlats och regeringen avser att lämna en principproposition till riksdagen.

Barnafödande

I december 2000 beslutade regeringen att tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att analysera vilka faktorer som påverkar barnafödandet. Arbetsgruppen skall samla in och analysera befintliga kunskaper och fakta om vilka faktorer som påverkar barnafödandet, särskilt de faktorer som samhället kan påverka. Arbetet skall slutredovisas senast den 31 oktober 2001.

4.5.2 Insatser utanför politikområdet

Regeringen har också vidtagit åtgärder utanför politikområdet, som har stor betydelse för barnfamiljernas ekonomi. Riksdagen har beslutat enligt regeringens proposition Maxtaxa och allmän förskola (prop. 1999/2000:129) med förslag om införande av maxtaxa, dvs. en viss högsta avgift inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. Regeringen har i samma proposition

föreslagit ett stegvis införande av allmän förskola och förskoleverksamhet för barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga. Maxtaxan träder i kraft den 1 januari 2002.

Vidare aviserade regeringen i 2001 års ekonomiska vårproposition att studiebidraget till gymnasiestuderande skall utbetalas under tio månader mot nuvarande nio månader. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2003.

4.6 Resultatbedömning

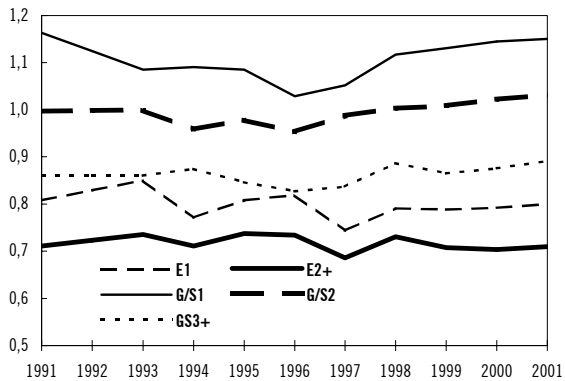
Målet för den ekonomiska familjepolitiken är att skillnaderna i de ekonomiska villkoren för familjer med och utan barn skall minska.

4.6.1 Resultat

För att belysa måluppfyllelsen inom politikområdet jämförs barnfamiljernas medelinkomst i förhållande till medelinkomsten för hushåll utan barn i diagram 4.1. Det inkomstbegrepp som används är disponibel inkomst enligt den officiella inkomststatistiken, dvs. summan av löner, kapitalinkomster, skattepliktiga transfereringar minus skatter samt de familjeekonomiska förmånerna, inkl. bostadsbidrag. Inkomsterna är baserade på 1999 års uppgifter, men framskrivna till 2001 års ekonomiska och demografiska förhållanden. Inkomsten har justerats för försörjningsbörda enligt den s.k. PEL-skalan. Det hushållsbegrepp som används är s.k. kosthushåll. För en närmare beskrivning av ovanstående begrepp och definitioner hänvisas till den fördelningspolitiska redogörelsen i 2001 års ekonomiska vårproposition (bilaga 4).

De olika familjetyperna betecknas E1, E2+, G/S1, G/S2 och G/S3+. Dessa beteckningar avser ensamstående eller gifta/sammanboende med ett, två och tre eller flera barn.

Barnfamiljernas relativa inkomst definieras som medelinkomsten inom gruppen i förhållande till medelinkomsten för hushåll utan barn. Värdet 1,0 på skalan i diagrammet innebär således att medelinkomsten för en viss familjetyp är densamma som medelinkomsten för hushåll utan barn.

Diagram 4.1 Barnfamiljernas medelinkomst i förhållande till samtliga hushåll.

Källa: HINK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Flera undersökningar under senare år har visat att barnfamiljernas ekonomiska standard har utvecklats svagare under 1990-talet än standarden för många andra grupper. Många familjer fick under denna period sämre ekonomi till följd av arbetslöshet, minskade inkomster och tidvis höga räntor.

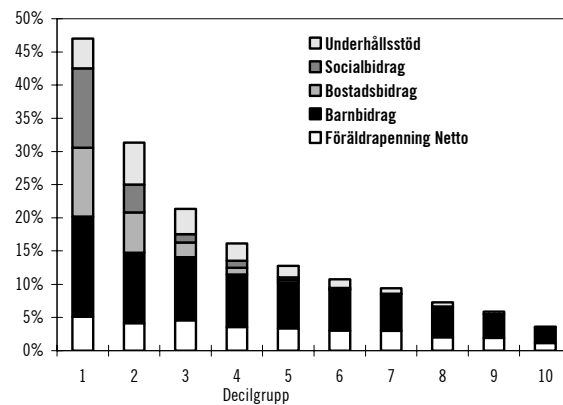
En viss relativ förbättring inträffade för gifta/samboende med barn redan 1996 och för ensamstående barnfamiljer ett år senare. Lägst standard har de ensamstående föräldrarna med två eller flera barn.

Många ensamföräldrar, särskilt kvinnor, har höga marginaleffekter eftersom de i högre grad än andra hushåll mottar inkomstprövade bidrag, bl.a. bostadsbidrag och socialbidrag. När inkomsterna höjs, som följd av minskad arbetslöshet och höjda reallöner, får ensamföräldrar därför behålla betydligt mindre än andra grupper. Det kan leda till att de släpar efter i standardutvecklingen.

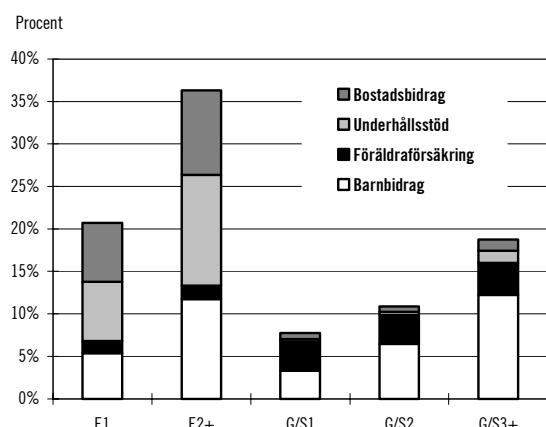
De senaste årens ekonomiska återhämtning med en ökad sysselsättning, reformer och sänkta skatter för låg- och medelinkomsttagare har emellertid gynnat barnfamiljerna. En viss förbättring inträffade under senare delen av 1990-talet och en framskrivning av utvecklingen till 2001 pekar på att förbättringen fortsätter. Höjningen av barnbidragen, införandet av maxtaxa och utbyggnaden av föräldraförsäkringen kan förväntas medföra att den positiva trenden fortsätter.

Cirka en tredjedel av de ensamstående kvinnorna med barn har haft socialbidrag under 1990-talet. En viss minskning kan noteras under den senare delen av perioden. Av de barnfamiljer som fick socialbidrag under 1999 var flertalet familjer med en ensam förälder. Vad gäller långvarigt socialbidrag är förhållandet det omvända; flertalet barnfamiljer med långvarigt socialbidrag är sammanboende.

De ekonomiska familjestödets andel av barnfamiljernas disponibla inkomst är beroende av familjens storlek och sammansättning. Ju fler barn som finns i familjen, desto större andel av inkomsten utgörs av sådant stöd. Störst är stödet till ensamstående med barn. Även för samboende hushåll med flera barn har stödet stor betydelse.

Diagram 4.2 De familjeekonomiska stödets andel (%) av den justerade disponibla inkomsten.

Störst behov av olika familjestöd och socialbidrag finns självfallet hos hushåll med låga egna inkomster. I decil 1, dvs. den tiondel som har lägst ekonomisk standard, kommer nästan halva den disponibla inkomsten från olika typer av familjestöd och socialbidrag. Ju större inslag av inkomstprövning ett stöd har desto mer koncentrerad till de lägre decilerna blir inkomststödet. Barnbidrag och föräldrapenning, som är generella bidrag respektive ersättning för inkomstbortfall, är därför beloppsmässigt jämt fördelat över decilerna. Dessa utgör emellertid en mindre del av den disponibla inkomsten ju högre upp i inkomstfördelningen man kommer.

Diagram 4.3 De familjeekonomiska stödernas andel (%) av den disponibla inkomsten för familjer med barn.

Större delen av det ekonomiska familjestödet till ensamstående med ett barn består av underhållsstöd och bostadsbidrag, som tillsammans utgör 14 procent av den disponibla inkomsten för dessa hushåll. För ensamstående med två eller flera barn dominerar underhållsstöd och barnbidrag med drygt 25 procent av den disponibla inkomsten. Till sammanboende med barn lämnas främst barnbidrag och föräldraförsäkring. Nästan 16 procent av den disponibla inkomsten för dessa hushåll med tre eller fler barn utgörs av sådana förmåner (diagram 4.3).

Margineffekter

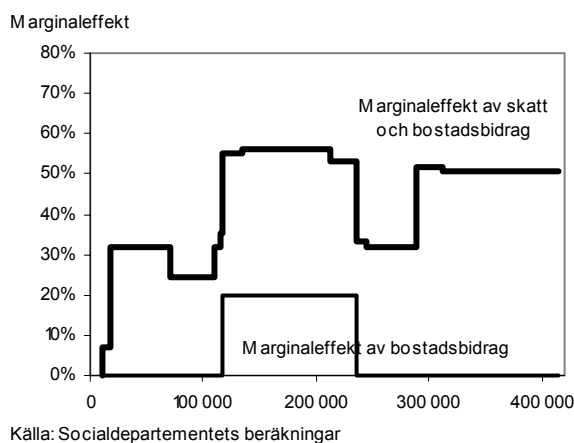
Ett viktigt mål för regeringens arbete är att minska margineffekterna så att föräldrar får bättre möjligheter att stärka sin ekonomi.

Ensamstående föräldrarnas svaga ekonomiska utveckling under perioden kan delvis förklaras av s.k. fattigdomsfällor. Många ensamstående har höga margineffekter, vilket medför att dessa hushåll får behålla en betydligt mindre del av en inkomstökning än andra grupper. Ensamstående med barn uppbär i större utsträckning än andra hushåll ekonomiskt stöd ifrån samhället. Syftet med t.ex. socialbidrag och bostadsbidrag är att stödja hushåll med låga inkomster. Problemet med dessa utjämningsystem är att det många gånger lönar sig dåligt att arbeta, eller att öka sin arbetstid, eftersom det ekonomiska stödet trappas av i takt med att arbetsinkomsten ökar.

Margineffekterna för den största gruppen av ensamstående, de med ett barn, visas i diagram 4.4. Där framgår att de samlade margineffek-

terna av skatt och bostadsbidrag för majoriteten av dessa familjer är ungefär 60 procent. Det innebär att om inkomsten ökas med 100 kronor får de behålla 40 kronor. Högst margineffekt har ensamföräldrar i inkomstintervallet 120 000–240 000 kronor. Cirka 60 procent av ensamföräldrarna har inkomster i detta intervall. Om man därtill lägger t.ex. barnomsorgsavgiften och återbetalning av studielån kan det vara svårt att finna några kortsiktiga ekonomiska incitament för ökat arbete. Självfallet kan det ändå finnas ekonomiska motiv för ökat arbete på längre sikt, liksom det finns många andra anledningar att arbeta.

Regeringen beslutade under förra året att statsbidrag ska lämnas till de kommuner som tillämpar den s.k. maxtaxan, dvs. en viss högsta avgift inom förskoleverksamhet och skolbarnomsorg. Möjligheten för kommunerna att införa en sådan subventionerad barnomsorg gäller från den 1 januari 2002. En sådan konstruktion av barnomsorgsavgifterna kommer att minska margineffekterna för barnfamiljerna.

Diagram 4.4 Margineffekt från skattesystem och bostadsbidrag för ett ensamhushåll med 1 barn och en antagen hyra på 4300 kronor/månad, 2002

Källa: Socialdepartementets beräkningar

Margineffekter uppkommer när en ökad inkomst delvis försvinner bl.a. med höjda skatter, sänkta bostadsbidrag och höjda avgifter till barnomsorgen. Höga margineffekter gör att människor inte nämnvärt kan påverka sin ekonomi genom att förkovra sig, arbeta mer och öka sina inkomster. Att ta kortvariga arbeten, att börja arbeta efter arbetslöshet, att gå från deltid till heltid, att studera och att åta sig mer kvalificerade arbetsuppgifter, lönar sig inte alltid. Om det ekonomiska utbytet av att ta ett arbete på en annan ort är begränsat kan det t.ex. i enskilda fall

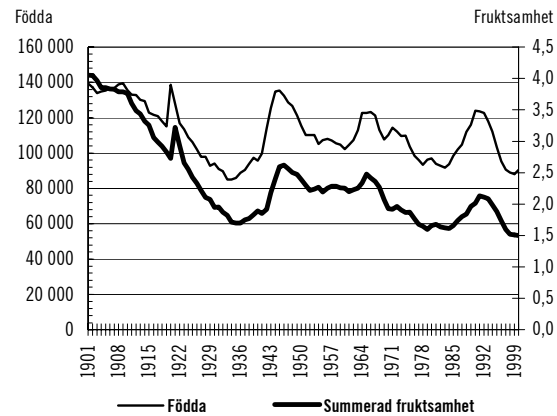
upplevas som meningslöst att flytta. Höga margineffekter kan alltså ge upphov till både arbetslöshets- och fattigdomsfällor. Det innebär att valfriheten för den enskilde begränsas.

Höga margineffekter innebär också att det ekonomiska utfallet av att arbeta mer är mycket mindre för den enskilde än för samhället. När medborgarna arbetar mer, studerar, åtar sig mer kvalificerade arbetsuppgifter eller startar nya företag ger det samhället stora ekonomiska vinster. Det är en rättvisefråga att också den som själv satsar skall få ett rimligt ekonomiskt utbyte av sina ansträngningar.

Barnafödande

Antalet födda barn i Sverige har minskat kraftigt under 1990-talet, se diagram 4.6. Som högst föddes 124 000 barn 1990 och som lägst endast 88 000 barn 1999, en skillnad på 36 000 födda barn. Den summerade fruktsamheten var ca 2,1 barn per kvinna under 1990–1992, vilket då var bland de högsta nivåerna i Europa. Därefter inträffade en mycket kraftigt nedgång. Under perioden 1997 till 1999 låg den summerade fruktsamheten på endast ca 1,5 barn per kvinna. Detta är den lägsta nivå som någonsin observerats i vårt land. Under 2000 ökade både fruktsamheten och antalet födda barn till 1997 års nivå, drygt 90 000 födda barn. Denna ökning prognostiseras fortsätta under 2001 så att antalet födda barn beräknas bli ca 92 000. En minskning av befolkningen, tillsammans med en obalans mellan den del av befolkningen som är i förvärvsaktiv ålder och den del av befolkningen som inte är det, kan leda till att förutsättningarna för tillväxten påverkas på ett negativt sätt.

Diagram 4.5 Antal födda barn och fruktsamhet åren 1901–2000.

Vidare analyser av antalet födda barn visar att barnafödandet började stiga redan från 1998 bland kvinnor som var över 29 år. År 1998 ökade också barnafödandet för kvinnor som inte var förstföderskor oavsett ålder, d.v.s. kvinnor som redan hade minst ett barn födde sitt andra, tredje eller fjärde barn. Att den totala fruktsamheten fortsatte minska ytterligare två år beror på att dessa positiva effekter tagits ut av det fortsatt sjunkande barnafödandet bland kvinnor under 30 år. För att få kunskap om den kraftiga nedgången i antalet födda under 1990-talet behövs ytterligare studier av framför allt de yngres och de ännu barnlösa situation.

Statistiska Centralbyrån (SCB) har på uppdrag av Socialdepartementet och Utbildningsdepartementet under 2000 genomfört en attitydundersökning för att få mer kunskap om unga kvinnors och mäns inställning till barnafödande (Varför föds det så få barn?). Sammantaget visar resultatet av undersökningen att flertalet kvinnor och män har en mycket positiv inställning till ett liv med barn. Men undersökningen visar också att det finns mycket som unga människor vill göra innan de tar det ansvarsfulla steget och skaffar barn, t.ex. utbilda sig, etablera sig på arbetsmarknaden och att finna en lämplig partner som man vill ha barn tillsammans med.

Mycket tyder på att nedgången i barnafödande under 1990-talet hänger samman med de samhällsförändringar som skett under samma period. Under 1990-talets ekonomiska kris drabbades i hög grad ungdomar och kortutbildade av det åtföljande kärva arbetsmarknads-läget. Många valde att studera för att undvika arbetslöshet och för att bättre kunna hävda sig i konkurrens på arbetsmarknaden, och studerande föder få barn. Sedan 1998 har sysselsättningen ökat i snabb takt, därtill har de ekonomiska familjestöden förstärkts. Den relativt stora andelen tillfälliga jobb, och den stora osäkerhet sådana anställningar innebär för den framtida försörjningen, kan dock vara en orsak till att barnafödandet inte ökat mer.

En viss förskjutning av barnafödandet till äldre åldrar kan konstateras. SCB:s analyser visar att medelåldern bland förstföderskor har ökat från 26,3 till 28,2 år mellan 1990 och 2000. På sikt kan ett uppskjutet barnafödande leda till en minskad fruktsamhet i varje åldersgrupp, eftersom antalet år att få fler barn minskar samtidigt som fertiliteten avtar.

Regeringen tillsatte i december 2000 en arbetsgrupp inom Socialdepartementet med upp-gift att öka kunskaperna om faktorerna bakom födelsetalsutvecklingen med särskild inriktning på sambanden mellan samhällets politik och födelsetalsutvecklingen. Resultaten kommer att redovisas den 31 oktober 2001.

4.6.2 Analys och slutsatser

Den ekonomiska krisen och besparingarna under 1990-talet har träffat barnfamiljerna relativt hårt. De senaste årens ekonomiska återhämtning med ökad sysselsättning och reformer har dock gynnat barnfamiljerna. En viss förbättring inträffade redan 1996 och utvecklingen pekar på att förbättringen fortsätter. Barnfamiljernas inkomster beräknas sammantaget öka kraftigt, cirka 11 procent, under perioden 1998–2001. Sammanboende med barn beräknas få en starkare inkomstutveckling jämfört med genomsnittet. Ensamstående med barn beräknas också stärka sina inkomster även om inkomstutvecklingen blir svagare än för genomsnittet.

Antalet födda barn i Sverige har minskat kraftigt under 1990-talet. De sjunkande födelsetalen innebär på sikt ett allvarligt problem för samhället. För att befolkningen inte skall minska krävs

ett genomsnittligt födelsetal per kvinna på 2,1 barn. Låga födelsetal leder dessutom till en fortsatt stigande genomsnittsalder. En minskning av befolkningen, tillsammans med en obalans mellan den del i befolkningen som är i förvärvsaktiv ålder och den del av befolkningen som inte är det, kan leda till att förutsättningarna för tillväxten och därmed välfärden påverkas på ett negativt sätt. Under 2000 vände emellertid trenden och både fruktsamheten och antalet födda barn ökade till 1997 års nivå, drygt 90 000 födda barn. Denna ökning beräknas fortsatta och prognostiseras till ca 92 000 barn 2001.

Marginaleffekter är ett allvarligt problem såväl för den enskilde som för samhället. Syftet med t.ex. bostadsbidrag är att stödja hushåll med låga inkomster. Problemet med dessa utjämnings-system är att det många gånger lönar sig dåligt att arbeta, eller att öka sin arbetstid eftersom det ekonomiska stödet trappas av i takt med att arbetsinkomsten ökar. Regeringen avser därför att långsiktigt verka för att ta bort fattigdomsfällor och minska marginaleffekterna.

4.7 Förslag till regeländringar

Ny nivå i föräldraförsäkringen

Regeringens förslag: Den nivå i föräldraförsäkringen som ersätter dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning höjs från 60 kronor till 120 kronor per dag fr.o.m. den 1 januari 2002.

Skälen för regeringens förslag: Ändringen innebär att försäkringsersättning utgår på följande sätt fr.o.m. den 1 januari 2002.

För de första 180 dagarna utgår ersättning med ett belopp som motsvarar föräldrarnas sjukpenning, under förutsättning att föräldern under minst 240 dagar i följd före barnets födelse, eller den beräknade tidpunkten för födseln, har varit försäkrad för en sjukpenning över ett belopp om 120 kr (grundnivå). I annat fall utgår ersättning med 120 kr per dag för dessa dagar.

För de följande 210 dagarna utgår ersättning med ett belopp som motsvarar föräldrarnas sjukpenning, dock lägst 120 kr.

Därutöver utgår ersättning för 90 dagar med 60 kr (lägstanivå).

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning, utöver de ovan nämnda dagarna, för ytterligare 180 dagar för varje barn utöver det första. För de dagar som ersättning kan utges enligt föräldrarnas sjukpenning så är ersättningen lägst 120 kronor (grundnivå).

Regeringens förslag, som är berett med RFV, föranleder ändring i lagen om allmän försäkring (1962:381) och i socialförsäkringslagen (1999:799).

Den utgiftsökning som följer av förslaget beräknas till ca 200 miljoner kronor per år 2002.

Slopande av möjlighet att få vårdbidrag retroaktivt

Regeringens förslag: Möjligheten att få vårdbidrag retroaktivt före ansökningsmånaden slopas fr.o.m. den 1 januari 2002.

Skälen för regeringens förslag: Den tid för vilken olika stöd kan utges retroaktivt varierar bland de olika familjeekonomiska stöden. Vårdbidrag kan utges upp till tre månader före ansökningsmånaden. Motsvarande möjlighet till retroaktivitet för bostadsbidrag till barnfamiljer och ungdomar saknas helt. I underhållsstödsystemet finns möjlighet till retroaktivitet upp till en månad före ansökningsmånaden. Regeringen anser därför det motiverat att helt slopa retroaktiviteten inom vårdbidraget, för att i större utsträckning uppnå likformighet inom de familjeekonomiska stöden.

Regeringens förslag föranleder ändring i lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag.

Den utgiftsminskning som följer av förslaget beräknas till ca 50 miljoner kronor per år.

4.8 Budgetförslag

4.8.1 21:1 Allmänna barnbidrag

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 21:1 Allmänna barnbidrag

Tusental kronor

2000	Utfall	18 931 948	Anslags-sparande	257 754
2001	Anslag	20 914 000	Utgifts-prognos	21 109 000
2002	Förslag	20 994 000		
2003	Beräknat	20 890 000		
2004	Beräknat	20 760 000		

De allmänna barnbidragen, dvs. barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag, syftar till att minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan familjer med och utan barn. Utgiftsutvecklingen är främst beroende av bidragets nivå och antal födda barn. Om antalet bidragsberättigade barn förändras med 5 000 barn påverkar det anslagsbelastningen med ca 61 miljoner kronor. Antalet familjer med tre eller flera barn påverkar de totala kostnaderna för flerbarnstillägg.

Under budgetåret 2000 uppgick utgifterna för de allmänna barnbidragen till 18 932 miljoner kronor. Det innebär att utgifterna detta år översteg anslaget med ca 100 miljoner kronor. Orsaken är ett ökat antal barn. För innevarande budgetår beräknas utgifterna till ca 21 109 miljoner kronor, vilket är 195 miljoner kronor högre än anvisat anslag.

Regeringens överväganden

Barnbidragen fyller väl målet att, utan att skapa marginaleffekter, bidra till utjämningen av de ekonomiska levnadsvillkoren mellan familjer med respektive utan barn. Stödet omfördelar också inkomster mellan hög- och låginkomsttagare, genom att inkomstskatten är progressiv och barnbidrag utges med samma belopp till alla barn. Barnbidragssystemet är vidare lätt att överblicka samt enkelt och billigt att administrera. Slutligen har bidragssystemet hög legitimitet.

Regeringen har förbättrat barnfamiljernas ekonomi genom att höja barnbidrag och flerbarnstillägg under åren 2000 och 2001. Sammantaget uppgår dessa satsningar till ca 4,4 miljarder kronor.

Tabell 4.3 Härledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001	20 914 000	20 914 000	20 914 000
Förändring till följd av:			
Beslut	0	0	0
Makroekonomiska förutsättningar	0	0	0
Volym	80 000	-24 000	-154 000
Överföring andra anslag m.m.	0	0	0
Summa förändring	80 000	-24 000	-154 000
Förslag/beräknat anslag	20 994 000	20 890 000	20 760 000

Med hänsyn till ovanstående föreslår regeringen att 20 994 000 000 kronor anvisas för anslaget 21:1 *Allmänna barnbidrag* för 2002. För åren 2003 och 2004 beräknas anslaget till 20 890 000 000 kronor respektive 20 760 000 000 kronor. Bedömningen av anslagsbehovet utgår från Statistiska centralbyråns (SCB) senaste befolkningsprognos från juni 2001.

4.8.2 21:2 Föräldraförsäkring

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 21:2 Föräldraförsäkringen

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2000	Utfall	16 844 233		21 337
2001	Anslag	18 026 879	Utgifts-prognos	18 254 000
2002	Förslag	19 617 000		
2003	Beräknat	22 153 000		
2004	Beräknat	23 503 000		

Föräldraförsäkringen syftar till att ge båda föräldrarna möjlighet att förena förvärvsarbete eller studier med föräldraskap.

Utgiftsutvecklingen är främst beroende av ersättningsnivå, antal födda barn och fördelning av nyttjade ersättningsdagar mellan föräldrarna. Föräldrapenningdagarna som ges i samband med barns födelse utgör ca 80 procent av kostnaderna för föräldraförsäkringen. En ökning av antalet födda barn med 1000 barn innebär att utgifterna

för föräldraförsäkringen för det aktuella året ökar med ca 70 miljoner kronor.

Under 2000 uppgick utgifterna för föräldraförsäkringen till drygt 16 844 miljoner kronor. Det innebär att utgifterna understeg anslaget med 85 miljoner kronor. För innevarande år beräknas utgifterna till 18 254 miljoner kronor. Det innebär en ökning av utgifterna med 227 miljoner kronor jämfört med anvisade medel. Orsaken är framför allt att antalet uttagna dagar för den tillfälliga föräldrapenningen bedöms öka.

Anslaget för föräldraförsäkring belastas från och med 1999 med statliga ålderspensionsavgifter. Se bilaga 1, volym 6.

Regeringens överväganden

Föräldraförsäkringen fyller väl målet att bidra till att minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan familjer med respektive utan barn genom att underlätta för båda föräldrarna att kombinera förvärvsarbete med familj. Männens nyttjande av förmånerna inom försäkringen ökar samtidigt som i princip alla tillgängliga dagar inom föräldrapenningen nyttjas av föräldrarna under den tid förmånen utges.

Regeringen avser att höja inkomsttaket i sjuk- och föräldraförsäkringen till 10 prisbasbelopp den 1 juli 2003. Se text under politikområde Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp.

Tabell 4.5 Anslagets komponenter

Miljoner kronor

	2001	2002	2003	2004
Föräldrapenning	12 727	13 739	14 571	15 381
Tillfällig föräldrapenning	3 429	3 332	3 344	3 421
Havandeskapspenning	345	365	384	403
Reformer	62	364	1 824	2 064
ÅP-avgift	1 691	1 817	2 030	2 134
Totalt	18 254	19 617	22 153	23 503

Föräldrapenning

Antalet dagar med föräldrapenning som betalas ut har varit relativt konstant de senaste åren. År 2000 var det knappt 36 miljoner dagar och medelersättningen var 333 kronor per ersatt dag.

För 2001 beräknas antalet dagar till drygt 36 miljoner och medelersättningen till 349 kronor. Antalet ersatta föräldrapenningdagar inom föräldraförsäkringen har minskat kraftigt under 1990-talet, vilket i huvudsak förklaras av att antalet födda barn minskat under perioden. De närmaste åren bedöms antalet barn åter öka.

För 2000 har regeringen fastställt målet att socialförsäkringens administration skall bidra till att en större andel män tar ut fler föräldrapenningdagar. Utfallet för 2000 visar att måluppfyllelse har nåtts avseende detta mål. Andelen män som uppburit föräldrapenning har ökat från 26,1 procent 1990 till 37,7 procent 2000. Männens andel av de utbetalda dagarna har också ökat. År 1990 var männens andel 7,1 procent och år 2000 uppgick den till 12,4 procent.

Vid gemensam vårdnad av barnet delas föräldrapenningdagarna lika mellan föräldrarna. I princip alla tillgängliga föräldrapenningdagar nyttjas av föräldrarna under den period de kan tas ut. Männens nyttjande av ersättningsdagar inom föräldraförsäkringen ökar samtidigt som det är långt kvar innan vi uppnått en tillfredsställande jämställdhet på detta område. Införandet av den s.k. pappa- respektive mammamånaden 1995 har tydligt påverkat männens nyttjande av föräldrapenningen. Cirka 80 procent av papporna till barn födda efter regeländringen 1995 har nyttjat föräldrapenning under barnets första fyra år, jämfört med 50 procent av papporna till barn födda 1993 och 1994, dvs. före regeländringen. Andelen mammor och pappor i arbetskraften med små barn är också hög. Cirka 70 procent av mammorna och 85 procent av papporna med barn mellan 0–9 år är förvärvsaktiva. Föräldraförsäkringen, i kombination med de övriga ekonomiska familjestöden och barnomsorgen, bidrar till att såväl kvinnor som män kan vara aktiva på arbetsmarknaden eller studera även när deras barn är små.

Regeringen bedömer att resultatutvecklingen varit positiv. En fortsatt utveckling med ett ökat nyttjande av männen i föräldraförsäkringen ses dock som önskvärd.

Tillfällig föräldrapenning

Tillfällig föräldrapenning betalades ut för drygt 5 miljoner dagar under 2000. Antalet ersatta dagar 2001 beräknas till knappt 5,1 miljoner. Uttaget av tillfällig föräldrapenning har sjunkit

under 1990-talet. En viss ökning av antalet dagar beräknas dock ske under 2001. Uppgången bedöms dock till stor del vara tillfällig.

Av antalet uttagna dagar med tillfällig föräldrapenning under 2000 var männens andel 34 procent, exklusive pappdagarna. Männens andel är idag på samma nivå som vid ingången till 1990-talet.

Inom den tillfälliga föräldrapenningen finns de tio s.k. pappdagarna i samband med barns födelse. År 2000 nyttjade 74 procent av papporna dessa dagar i förhållande till år 1990 då dagarna nyttjades av 86 procent av de nyblivna papporna. Av de pappor som nyttjar pappdagarna är uttaget av dagar i genomsnitt 9,5 dagar.

Havandeskapspenning

Havandeskapspenning utbetalades för 807 700 dagar under år 2000. Nyttjandet har minskat under 1990-talet och kan förklaras av de låga födelsetalen. Under de närmaste åren kan utgifterna förväntas öka något på grund av ökat antal födda barn.

Tabell 4.6 Härledning av nivån 2002–2004

	2002	2003	2004
<i>Tusental kronor</i>			
Anslagsnivå 2001	18 027 000	18 027 000	18 027 000
Förändring till följd av:			
Beslut	364 000	1 824 000	2 064 000
Makroekonomiska förutsättningar	788 000	1 637 000	2 487 000
Volym	438 000	665 000	925 000
Summa förändring	1 590 000	4 126 000	5 476 000
Förslag/beräknat anslag	19 617 000	22 153 000	23 503 000

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 19 617 000 000 kronor anvisas under anslaget 21:2 *Föräldraförsäkring* för år 2002. För åren 2003 och 2004 beräknas anslaget till 22 153 000 000 kronor respektive 23 503 000 000 kronor.

4.8.3 21:3 Underhållsstöd

Tabell 4.7 Anslagsutveckling 21:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

2000	Utfall	2 631 540	Anslags- sparande	4 731
2001	Anslag	2 404 500	Utgifts- prognos	2 515 000
2002	Förslag	2 441 000		
2003	Beräknat	2 448 000		
2004	Beräknat	2 448 000		

Anslaget disponeras för underhållsstöd till barn med särlevande föräldrar.

Syftet med underhållsstödet är att barn som inte sammanlever med båda sina föräldrar ska garanteras en rimlig ekonomisk standard samtidigt som systemet skall bidra till att båda föräldrarna skall ta sitt ekonomiska ansvar gentemot sina barn.

Utgiftsutvecklingen för underhållsstödet är beroende dels av omvärldsfaktorer som samhället inte kan styra, dels av regelsystemet. Till den första kategorin hör antalet separationer, de återbetalningsskyldigas inkomstutveckling och totala antal barn samt födelsetalens utveckling. Om antalet bidragsberättigade barn förändras med 1 000 påverkar det utgifterna för underhållsstöd med ca 7,4 miljoner kronor.

Faktorer som staten kan påverka är bl.a. underhållsstödets nivå, storleken på de procent-satser som bestämmer återbetalningsskyldigheten samt storleken på det grundavdrag på inkomsten som får göras innan återbetalningsskyldigheten beräknas.

Under 2000 understeg utgifterna för underhållsstöd anvisade medel med 3,9 procent. För innevarande budgetår beräknas utgifterna till ca 2 515 miljoner kronor, vilket är ca 100 miljoner högre än anvisade medel.

Regeringens överväganden

I maj 2001 fanns det totalt 333 746 barn, 200 800 boföräldrar och 229 026 bidragsskyldiga föräldrar i underhållsstödssystemet. 305 516 barn fick fullt bidrag, 1 173 kronor per månad, 13 083 fick underhållsstöd vid växelvis boende och 14 653 fick endast utfyllnadsbidrag.

Riksförsäkringsverket har inom ramen för sin tillsyn under 2000 granskat försäkringskassornas beslut om underhållsstöd. RFV bedömer att försäkringskassans handläggning av ansökan om underhållsstöd är bristfällig.

Familjeutredningen redovisar i betänkandet Ur fattigdomsfällan (SOU 2001:24) en utvärdering av underhållsstödet. Utredningens samlade bedömning är att underhållsstödet uppfyller sina syften. Utredningen anser dock att det finns vissa brister, som bl.a. hänger samman med de dubbla syftena att reglera föräldrarnas inbördes relationer och att ge ett visst statligt ekonomiskt stöd.

Enligt utredningens mening uppfyller underhållsstödet, i den form det nu har, i stort sett de krav som ställdes vid den senaste reformen. Nackdelarna med att det civilrättsliga systemet styrde det offentlighetsliga är borta. Myndiga barn riskerar inte, såsom i bidragsförskottssystemet, att behöva gå till domstol och stämma en av sina föräldrar för att få det statliga stödet. Syftet att i högre utsträckning ta till vara de bidragsskyldigas försörjningsförmåga och att staten skall kunna kontrollera sina utgifter har uppnåtts. Stödet uppfyller också flertalet av utredningens krav på ett väl fungerande system.

Återbetalningskraven är enligt utredningen betungande för föräldrar som betalar för många barn, vilket i sin tur kan försvåra för dessa föräldrar att hålla regelbunden kontakt med sina barn. Skuldsättningen för de bidragsskyldiga till underhållsstöd är omfattande. Nästan en tredjedel av de bidragsskyldiga hade i september 2000 underhållsskulder hos kronofogdemyndigheten. Drygt 80 procent hade även andra skulder, varav hälften hade andra skulder hos kronofogden redan när den första underhållsskulden lämnades över. Ökningen av antalet bidragsskyldiga hos kronofogden var störst åren efter det att stödet trädde i kraft, men har därefter avtagit avsevärt.

Utredningen ansåg också att de samarbets-samtal som kommunerna erbjuder föräldrarna även bör omfatta ekonomiska frågor.

Regeringen har för avsikt att göra vidare analyser av underhållsstödet inom ramen för beredningen av Familjeutredningen.

Tabell 4.8 Härledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001¹	2 404 500	2 404 500	2 404 500
Förändring till följd av:			
Beslut	0	0	0
Makroekonomiska förutsättn./volymer	36 500	43 500	43 500
Summa förändring	36 500	43 500	43 500
Förslag/beräknat anslag	2 441 000	2 448 000	2 448 000

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 2 441 000 000 kronor anvisas för anslaget 21:3 *Underhållsstöd* för år 2002. För åren 2003 och 2004 beräknas anslaget till 2 448 000 000 respektive år.

4.8.4 21:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner

Tabell 4.9 Anslagsutveckling 21:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner

Tusental kronor

2000	Utfall	21 000	Anslags-sparande	1 200
2001	Anslag	40 000	Utgifts-prognos	40 000
2002	Förslag	40 000		
2003	Beräknat	40 000		
2004	Beräknat	40 000		

Anslaget disponeras för bidrag till kostnader för internationella adoptioner enligt lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn. Bidrag lämnas för närvarande med 40 000 kronor per barn.

Bidraget administreras av Riksförsäkringsverket (RFV) och de allmänna försäkringskassorna.

Regeringens överväganden

Antalet adoptivbarn som kommer till Sverige från utlandet beräknas till 1 000 barn för 2002.

Bidraget har höjts från 24 000 kronor till 40 000 kronor per barn från den 1 januari 2001.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 40 000 000 kronor anvisas för 2002 under anslaget 21:4 *Bidrag till internationella adoptioner*. För 2003 och 2004 beräknas anslaget till vardera 40 000 000 kronor.

4.8.5 21:5 Barnpensioner

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 21:5 Barnpensioner

Tusental kronor

2000	Utfall	941 228	Anslags-sparande	49 250
2001	Anslag	958 000	Utgifts-prognos	949 000
2002	Förslag	972 000		
2003	Beräknat	969 000		
2004	Beräknat	969 000		

Barnpensioner skall garantera barn, under 18 år vars ena eller båda föräldrar avlidit en rimlig ekonomisk standard. För barn som går i grundskola, gymnasium eller liknande kan barnpensionen förlängas, längst t.o.m. juni månad det år barnet fyller 20 år.

Från anslaget bekostas barnpension i form av folkpension och allmän tilläggspension. Från och med budgetåret 1999 redovisas barnpension i form av allmän tilläggspension under anslag 21:5 *Barnpensioner*. Fram till och med 1998 finansierades folkpensions del inom barnpensionen med statliga medel. Från och med 1999 finansieras den liksom barnpension från ATP med sociala avgifter.

Utgiftsutvecklingen är stabil och styrs främst av utvecklingen av medelpoängen inom ATP, basbeloppsutvecklingen, andel retoraktiva utbetalningar och utvecklingen av antalet barn med barnpension. En avvikelse med 100 kronor från prisbasbeloppet påverkar anslagsbelastningen med ca 2,6 miljoner kronor. Om medelantalet barnpensioner avviker med 100 stycken från prognosen påverkar detta anslagsbelastningen med ca 3,4 miljoner kronor.

Under budgetåret 2000 uppgick utgifterna för barnpension i form av folkpension och allmän tilläggspension till drygt 941 miljoner kronor. Detta innebär att utgifterna understeg anslaget med ca 44 miljoner kronor. För innevarande budgetår beräknas utgifterna till cirka 949 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Under 2001 beräknas ungefär 28 900 barnpensioner i form av folkpension och 28 100 barnpensioner i form av allmän tilläggspension betalas ut. Antalet barnpensioner har sjunkit under ett flertal år och denna trend kan antas fortsätta de kommande åren.

Effekterna av de nya reglerna avseende inkomstgrundad barnpension och efterlevandestöd till barn (prop. 1999/2000:91) har beaktats vid beräkningen av anslaget. Från och med 2003 gäller nya regler för barnpension. Barnpension från folkpension och ATP ersätts med inkomstgrundad barnpension och efterlevandestöd till barn. De barnpensioner som beviljats till och med år 2002 omfattas av övergångsregler som överensstämmer med de gamla reglerna.

Tabell 4.11 Härlledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001¹	958 000	958 000	958 000
Förändring till följd av:			
Beslut	0	0	0
Makroekonomiska förutsättningar	14 000	11 000	11 000
Summa förändring	14 000	11 000	11 000
Förslag/beräknat anslag	972 000	969 000	969 000

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 972 000 000 kronor anvisas under anslaget 21:5 *Barnpensioner* för 2002. För 2003 och 2004 beräknas anslaget till 969 000 000 kronor.

4.8.6 21:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tabell 4.12 Anslagsutveckling 21:6 Vårdbidrag till funktionshindrade

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2000	Utfall	1 986 196		-92 598
2001	Anslag	2 127 600	Utgifts-prognos	2 058 000
2002¹	Förslag	2 108 000		
2003	Beräknat	2 288 000		
2004	Beräknat	2 478 000		

¹ Anslagsbeloppet belastas med statlig ålderspensionsavgift med 179 miljoner 2002, 184 miljoner 2003 och 199 miljoner kronor 2004.

Syftet med vårdbidrag för funktionshindrade barn är att ge föräldrar möjlighet att i hemmet ta hand om funktionshindrat barn med behov av särskild tillsyn och vård.

Från anslaget bekostas vårdbidrag till förälder med hemmavarande barn under 16 år som är i behov av särskild tillsyn eller vård. Vid bedömning av rätt till vårdbidrag beaktas även merkostnader på grund av barnets sjukdom eller funktionshinder. För barn som vistas på institution eller enskilt hem genom samhällets försorg kan ferievårdbidrag utbetalas under vissa förutsättningar för den tid barnet vistas hemma. Vårdbidrag utbetalas som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån. Vårdbidraget relateras till prisbasbeloppet. Hel förmån utgör 250 procent av prisbasbeloppet. Vårdbidraget är skattepliktigt och pensionsgrundande.

Ersättning för merkostnader som motsvarar minst 18 procent av prisbasbeloppet kan betalas ut utöver det annars gällande maximibeloppet för helt vårdbidrag om vård- och tillsynsbehovet för ett barn är så stort att det räcker för att grunda rätt till helt vårdbidrag. Den del av vårdbidraget som motsvarar merkostnader är skattefri och inte pensionsgrundande.

Utgiftsutvecklingen styrs främst av basbeloppsutvecklingen, andel retoraktiva utbetalningar och utvecklingen av antalet barn med vårdbidrag. En avvikelse med 100 kronor från prisbasbeloppet påverkar utgifterna för vårdbidrag med drygt 5,6 miljoner kronor. Om antalet nettobidrag avviker med 100 stycken från prognostiserat antal påverkas utgiften för anslaget med drygt 12 miljoner kronor.

Under budgetåret 2000 uppgick utgifterna för vårdbidraget till ca 1 986 miljoner kronor, varav ca 110 miljoner kronor bestod av merkostnadsersättningar. Det innebär att utgifterna detta år understeg anslaget med drygt 20 miljoner kronor. För innevarande budgetår beräknas utgifterna till ca 2 058 miljoner kronor, jämfört med anslaget på 2 127 miljoner kronor. Med hänsyn till att det från 2000 finns ett ingående underskott på cirka 93 miljoner kronor beräknas anslagskrediten vid utgången av 2001 belastas med ca 23 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Riksdagen har beslutat enligt regeringens proposition om Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension (prop. 2000/01:96, bet. 2000/01:SfU15, rskr. 2000/01:257). Det innebär att den övre åldersgränsen för rätt till vårdbidrag höjs från 16 år till halvårsskiftet det år barnet fyller 19 år. Den höjda åldersgränsen träder ikraft den 1 januari 2003. Samhällsutvecklingen har inneburit att åldersgränsen 16 år för rätt till vårdbidrag blivit föråldrad. En höjning av den övre åldersgränsen anknyter bättre till det särskilda vårdansvar som föräldrarna har. Till följd av de ändrade åldersgränserna ökar utgifterna med ca 100 miljoner 2003 och med ca 200 miljoner kronor 2004.

RFV har under våren 2000 genomfört tillsynsinsatser på samtliga försäkringskassor avseende beslutsunderlag och beslut i vårdbidragsärenden. Enligt RFV:s bedömning är försäkringskassornas handläggning av vårdbidrag bristfällig. Det rör sig särskilt om bristfälliga underlag bland ärenden som rörde barn med svåra beteendestörningar och diagnoser inom det spektrum som DAMP/ADHD/Tourettes syndrom etc. representerar. Med anledning av dessa iakttagelser avser RFV arbeta för att försäkrings- och konsultläkare på försäkringskassorna ska komma fram till gemensamma kriterier och kvalitetskrav med avseende på det medicinska underlaget i vårdbidragsärenden.

Antalet vårdbidrag ökar och ökningen förväntas bestå under de närmaste åren. Det beror på att tillströmningen av vårdbidrag bedöms bli större än de som upphört. Ökningen av antalet vårdbidrag kan troligen förklaras med att regelverket utvecklats, att föräldrarnas kännedom om förmånen har ökat samt att det finns fler barn som är berättigade till förmånen, bl.a. som ett resultat av den s.k. avinstitutionaliseringen.

Anslagsbehovet för budgetåret 2002 utgår från det fastställda prisbasbeloppet 37 900 kronor. Beräkningen har grundats på utbetalning av i genomsnitt ca 18 400 hela vårdbidrag 2002. Till detta skall läggas en uppräknings på grund av retroaktiva utbetalningar och ferievårdbidrag samt statlig ålderspensionsavgift.

Tabell 4.13 Härlledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001	2 127 600	2 127 600	2 127 600
Förändring till följd av:			
Beslut	-48 000	48 000	144 000
Makroekonomiska förutsättningar	28 400	60 400	81 400
Volym	0	52 000	125 000
Summa förändring	-19 600	160 400	350 400
Förslag/beräknat anslag	2 108 000	2 288 000	2 478 000

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen därmed att 2 108 000 000 kronor anvisas anslaget 21:6 *Vårdbidrag för funktionshindrade barn* för 2002. För 2003 och 2004 beräknas anslaget till 2 288 000 000 respektive 2 478 000 000 kronor.

4.8.7 21:7 Pensionsrätt för barnår

Tabell 4.14 Anslagsutveckling 21:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2000	Utfall	3 240 000	
2001	Anslag	3 276 000	3 276 000
2002	Förslag	3 669 000	
2003	Beräknat	3 501 000	
2004	Beräknat	3 618 000	

Syftet med pensionsrätt för barnår är att stödja den förälder i familjen som har lägst inkomst och/eller tagit störst del av vårdsnaden av barnet.

Anslaget har tillkommit med anledning av det reformerade ålderspensionssystemet (prop. 1997/98:151, bet. 1997/98:SfU 13 och 14, rskr. 1997/98:315 och 320).

Utgiftsutvecklingen styrs främst av pris- och inkomstbasbeloppens utveckling, utveckling av födelsetalen, timlöneutvecklingen, inflation och arbetslöshet. Om inkomstbasbeloppet skulle vara 100 kronor högre än enligt förutsättningarna skulle anslagsbelastningen bli ca 3 miljoner kronor högre. Om löneökningen förändras med en procentenhet blir utgifterna för anslaget ca 9 miljoner kronor högre. Under 2000 uppgick utgifterna för pensionsrätt för barnår till 3 240 miljoner kronor. För innevarande budgetår beräknas utgifterna till 3 276 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Det nya pensionssystemet är ett livsinkomst-baserat ålderspensionssystem. I ett sådant system finns behov av särskild kompensation för frånvaro från arbetsmarknaden som inte rimligen bör slå igenom som minskad pensionsrätt. Ett sådant exempel är föräldrar med små barn som ofta avstår helt eller delvis från att förvärvsarbeta. Även om föräldrapenningförmånen är pensionsgrundande inkomst i det reformerade pensionssystemet, kommer i ett livsinkomstbaserat ålderspensionssystem varje inkomstbortfall att påverka pensionsutfallet.

Pensionsgrundande belopp för barnår skall kunna tillgodoräknas fr.o.m. det år barnet föds och t.o.m. det år då barnet fyller tre år eller, om barnet är fött under någon av månaderna juli-december, fr.o.m. det år då barnet uppnår ett års ålder t.o.m. det år då barnet fyller fyra år.

Föräldrar med små barn skall därför ges pensionsrätt för barnår genom att tillgodoräknas pensionsrätt i form av pensionsgrundande belopp för barnår.

Pensionsgrundande belopp för barnår tillgodoräknas med automatik och kräver inte någon ansökan från föräldern. Föräldrarna kan dock själva välja vem som skall tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår. För de fall där föräldrarna inte gör ett aktivt val kommer den förälder med det lägsta pensionsunderlaget för aktuellt år att tillgodoräknas det pensionsgrundande beloppet. Eftersom barnårsrätten, om föräldrarna inte gör ett aktivt val, tillfaller den förälder som har lägst inkomst och det i hög utsträckning är kvinnor som har de lägsta inkomsterna kommer denna förmån främst kvinnor till godo. En person med flera barn skall inte för samma tid kunna tillgodoräkna sig pensionsrätt för barnår dubbelt eller flerfaldigt. För föräldrar med mer än ett gemensamt barn i "rätt" ålder kan endast en av föräldrarna tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för ett och samma barnår.

För den förälder som tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår skall en fiktiv inkomst beräknas för denna tid. Sådant fiktiv inkomst kan beräknas på tre sätt. Det alternativ

som ger det förmånligaste utfallet för ett givet år används.

- Utfyllnad till föräldrarnas pensionsgrundande inkomst året före barnet födelse,
- utfyllnad till 75 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för alla försäkrade under 65 år,
- ett för alla försäkrade enhetligt belopp.

Utfyllnad kan ske upp till en viss pensionsgrundande inkomst. Endast inkomster upp till intjänandetaket beaktas vid jämförelserna.

Utifrån det pensionsgrundande beloppet skall pensionsrätt beräknas med 18,5 procent av underlaget. För dessa pensionsgrundande belopp skall en statlig ålderspensionsavgift om 18,5 procent betalas. Ålderspensionsavgiften betalas inte av den enskilde utan av staten och kallas för statlig ålderspensionsavgift. Det är denna avgift som skall belasta anslaget.

Regeringen avser att under januari 2002 förelägga riksdagen förslag om förbättrad barnårsrätt för adoptivföräldrar.

Avgiftsunderlaget, på vilket en statlig ålderspensionsavgift ska betalas, beräknas för 2002 till 18 382 miljoner kronor. För 2003 och 2004 beräknas avgiftsunderlaget till 18 923 respektive 19 559 miljoner kronor.

Tabell 4.15 Härledning av nivån 2002–2004

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001	3 276 000	3 276 000	3 276 000
Förändring till följd av:			
Beslut	0	0	0
Makroekonomiska förutsättningar	393 000 ¹	190 000	257 000
Volymer	0	35 000	85 000
Summa förändring	393 000	225 000	342 000
Förslag/beräknat anslag	3 669 000	3 501 000	3 618 000

¹ Här ingår reglering av preliminär ålderspensionsavgift 2002 på 268 140 000 kronor.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 3 669 000 000 kronor anvisas under anslag 21:7 *Pensionsrätt för barnår* för 2002. För 2003 och 2004 beräknas medelsbehovet till 3 501 000 000 respektive 3 618 000 000 kronor.